

TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA TA’LIMY O‘YINLAR

Sidiqova Yulduz Sobirovna

Osiyo Xalqaro universiteti

“Pedagogika va psixologiya” kafedrası o‘qituvchisi.

Turobova Shahnozabonu Turdiali qizi

Osiyo xalqaro universiteti

Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishda ta’limiy o‘yinlarning ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada ta’limiy o‘yinlarning bolalarning tabiatni anglash, uning qonuniyatlari va resurslari haqida ma’lumot olishdagi roli, shuningdek, ekologik ongni rivojlantirishda qanday yordam berishi muhokama qilinadi. Tabiatga oid ta’limiy o‘yinlar, bolalarga tabiatni o‘rgatishda ijodiy va interfaol yondashuvlarni taqdim etib, ularning tabiatga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va uni saqlashga oid ongli munosabatni shakllantiradi.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha yosh, tabiat, ta’limiy o‘yinlar, ekologik ong, interfaol ta’lim, bolalar ta’limi, qiziqish, ekologik ta’lim.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Bu yoshdagi bolalar uchun tabiat nafaqat ekologik tizim, balki ularning kundalik hayotining ajralmas qismi hisoblanadi. Tabiatni o‘rganish, bolalarga nafaqat bilim, balki estetik, axloqiy va ekologik qiymatlarni ham o‘rgatadi. Tabiatni to‘g‘ri o‘rganish va unga nisbatan mas’uliyatli munosabatni shakllantirishda ta’limiy o‘yinlar muhim ahamiyatga ega. Bu o‘yinlar bolalarning tabiatni tushunish va uni sevish kabi hissiy jihatlarni rivojlantiradi.

Asosiy qism

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun tabiatni o‘rganishning pedagogik ahamiyati katta. Tabiat bolalar uchun o‘ziga xos “o‘yin maydoni” sifatida xizmat qiladi. Bolalar tabiatda o‘yinlar o‘ynash orqali uni o‘rganadilar, yangi narsalarni kashf etadilar va o‘zlarining tabiatga bo‘lgan munosabatini rivojlantiradilar. Shuningdek, tabiatga bo‘lgan qiziqish va tushuncha, bolaning umuman ta’lim olishiga, kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta’limiy o‘yinlar nafaqat qiziqarli vaqt o‘tkazish, balki ularning kognitiv (aqliy) rivojlanishiga ham katta ta’sir ko‘rsatadi. Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlar, bolalarda tabiatni o‘rganish va tushunishga qiziqish uyg‘otish bilan birga, turli aqliy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu o‘yinlar bolalarga tabiatni va uning turli jarayonlarini tushunishga, yangi bilimlarni o‘zlashtirishga, mantiqiy fikrlash va masalalarni yechish qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

2. Ta’limiy o‘yinlarning bolalar rivojidadagi roli

Ta’limiy o‘yinlar bolalarning faolligini oshiradi, ular bilan o‘zlashtirish jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Tabiat bilan tanishtiruvchi o‘yinlar, masalan, hayvonlar va o‘simliklar haqidagi o‘yinlar, ranglar va shakllarni tanish, ularni guruhlariga ajratish orqali bolalarga tabiat haqidagi asosiy tushunchalarni beradi. Ta’limiy o‘yinlar orqali bolalar o‘zlarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradilar, qiziqarli topshiriqlarni bajarish orqali, ular o‘zlashtirgan bilimlarini amaliyotda sinab ko‘radilar. Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlarning bolalarning aqliy rivojlanishidagi ahamiyati katta. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta’limiy o‘yinlar nafaqat qiziqarli vaqt o‘tkazish, balki ularning kognitiv (aqliy) rivojlanishiga ham katta ta’sir ko‘rsatadi. Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlar, bolalarda tabiatni o‘rganish va tushunishga qiziqish uyg‘otish bilan birga, turli aqliy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu o‘yinlar bolalarga tabiatni va uning turli jarayonlarini tushunishga, yangi bilimlarni o‘zlashtirishga, mantiqiy fikrlash va masalalarni yechish qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlarning aqliy rivojlanishga ta’siri quyidagi jihatlarni o‘z ichiga oladi:

1.Kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish

Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlar bolalar uchun mantiqiy va analitik fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Misol uchun, hayvonlar va o‘simliklar haqidagi o‘yinlar orqali bolalar ularning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganadilar. Bu jarayon bolalarning tushuncha, xotira, va diqqatni jamlash qobiliyatini oshiradi.

2.Tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirish

Tabiatni o‘rganish va tabiat haqidagi o‘yinlar ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Bolalar, masalan, o‘simliklarni chizish, tabiatdagi obyektlarni to‘plash, yoki tabiatdagi elementlarni o‘zaro bog‘lash orqali o‘z tasavvurlarini kengaytiradilar. Bunday faoliyatlar bolaning ijodiy qobiliyatini oshiradi.

3.Muammolarni yechish va mantiqiy fikrlash

Tabiat haqidagi ta’limiy o‘yinlar bolalarni turli ekologik masalalarni hal qilishga undaydi. Misol uchun, “kimga nima kerak” yoki “qanday qilib resurslarni tejash mumkin” kabi o‘yinlar bolalar uchun mantiqiy savollarni yaratadi. Bolalar turli muammolarni hal qilish jarayonida mantiqiy fikrlash va masalalarni yechish qobiliyatini rivojlantiradilar.

4.Tajribalar va kuzatish qobiliyatini oshirish

Tabiat bilan bevosita aloqada bo‘lish, bolalar o‘z tajribalari va kuzatuvlari orqali yangi bilimlar olishadi. O‘yinlar orqali o‘simliklar o‘sishini kuzatish, hayvonlarning o‘zgarishini tahlil qilish bolalarning kuzatish va tajriba o‘tkazish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa, o‘z navbatida, bolalarning ilmiy tafakkurini rivojlantiradi.

5.Til va so‘z boyligini oshirish

Tabiat haqidagi o‘yinlar bolalarda yangi atamalarni o‘zlashtirishga yordam beradi. Masalan, o‘simliklar, hayvonlar, iqlim va boshqa tabiat hodisalari haqida o‘rgatish

bolalarning til boyligini oshiradi. Bu o‘yinlar orqali bolalar yangi so‘zlar va tushunchalarni o‘rganib, o‘z tilida muloqot qilishi yaxshilanadi.

6. Jamoaviy faoliyat va ijtimoiy o‘zaro ta’sir

Tabiatga oid ta’limiy o‘yinlar bolalar orasida hamkorlikni va jamoaviy ishlarni rivojlantiradi. Ular birgalikda tabiatni o‘rganish va muammolarni hal qilishda ishtirok etish orqali ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradilar. Bunday faoliyat bolalar orasida jamoaviy fikrlash va muloqot qobiliyatlarini shakllantiradi. Tabiat haqidagi talimiy o‘yinlar bolalarning aqliy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Ular bolalarga yangi bilimlarni o‘rganishga, mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga, ijodiy va analitik tafakkurga ega bo‘lishga yordam beradi. Shuningdek, bunday o‘yinlar bolalarda ekologik ongni shakllantirib, tabiatni anglash va unga bo‘lgan mas’uliyatli munosabatni rivojlantiradi.

3. Ekologik ongni rivojlantirishda o‘yinlarning ahamiyati

Tabiatni o‘rganishda ekologik ongni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ta’limiy o‘yinlar orqali bolalar ekologik tizimning muhimligini tushunadilar. Masalan, suvni tejash, tuproqni ifloslantirmaslik, o‘simliklarni parvarishlash kabi asosiy ekologik qadriyatlarni o‘zlashtirishda o‘yinlar yordam beradi. Tabiatni himoya qilishga bo‘lgan mas’uliyatni o‘rgatish, bolalar uchun sodda va qiziqarli usulda amalga oshiriladi.

Ekologik ongni rivojlantiruvchi o‘yinlarning maqsadi bolalarni tabiat va atrof-muhitga bo‘lgan mas’uliyatli munosabatni shakllantirishga yo‘naltirilgan. Ushbu o‘yinlar bolalarda ekologik bilimlarni chuqurlashtirish, tabiatni sevishtirish va uning resurslariga ehtiyotkorlik bilan yondashish hissinini uyg‘otishni maqsad qiladi. O‘yinlar orqali bolalar tabiiy resurslar, ularning o‘zaro bog‘liqligi, atrof-muhitni muhofaza qilish, chiqindilarni kamaytirish, suvni tejash kabi muhim ekologik qadriyatlarni o‘rganadilar. Ekologik ongni rivojlantiruvchi o‘yinlarning maqsadi quyidagilr:

1. Tabiatga nisbatan hurmatni shakllantirish: Bolalarga tabiatning go‘zalligini va uning ahamiyatini tushuntirish, unga ehtiyotkorlik bilan yondashish.

2. Ekologik bilimlarni oshirish: Tabiatdagi jarayonlar, o‘simliklar, hayvonlar va ekologik tizimlarning o‘zaro bog‘liqligini o‘rgatish.

3. Atrof-muhitga mas’uliyatli munosabatni rivojlantirish: Bolalarga atrof-muhitni himoya qilish, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash kabi amaliy ekologik qadamlarni o‘rgatish.

4. Kognitiv va ijodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash: Ekologik o‘yinlar bolalar uchun qiziqarli va interfaol shaklda ekologik bilimlarni o‘zlashtirishni ta’minlaydi, bu ularning kreativ fikrlash qobiliyatini oshiradi.

5. Ekologik axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish: Tabiatni va uning resurslarini asrash, ularni isrof qilmaslik va kelajak avlodlar uchun himoya qilish zarurligini bolalarga tushuntirish. Shu tarzda, ekologik ongni rivojlantiruvchi o‘yinlar bolalarga tabiat bilan uyg‘unlikda yashash, uning qadriyatlarini anglash va uning muhofazasi yo‘lida mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishni o‘rgatadi.

4. Ta’limiy o‘yinlarning turli usullari va shakllari

Ta’limiy o‘yinlarning turli shakllari mavjud. Ular orasida tabiatni o‘rganishga yo‘naltirilgan vizual o‘yinlar, rolli o‘yinlar, didaktik o‘yinlar va laboratoriya ishlarini kiritish mumkin. Har bir o‘yin turli shakllarda bolalarga tabiatning turli jihatlarini o‘rgatadi. Masalan, bog‘da o‘yinlar o‘ynash orqali bolalar o‘simliklar va hayvonlar haqida ko‘proq bilib olishadi, shuningdek, tabiat bilan bevosita aloqa qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Xulosa

Ta’limiy o‘yinlar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun tabiatni o‘rganishda samarali va interfaol vositadir. Ular nafaqat bolalar uchun qiziqarli, balki ekologik ongini rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Tabiat bilan tanishtirishda o‘yinlar bolaning faolligini oshirib, ularni tabiatga nisbatan hurmat va mas’uliyatli munosabatga o‘rgatadi. Shunday qilib, ta’limiy o‘yinlar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik va kognitiv rivojlanishning ajralmas qismiga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA’LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 52-62.
2. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 361-367.
3. Yulduz, S. (2024). SYUJETLI-ROLLI OYINLARNING BOLA FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 44-51.
4. Yulduz, S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK TA’LIM BERISHNING O‘ZIGA XOSLIGI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 124-129.
5. Sobirovna, S. Y. (2023). O ‘YIN ORQALI BOLA TAFAKKURI VA NUTQINI OSTIRISH. SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR, 1(3), 93-99.
6. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS* jurnali, 1(1), 219-220.
7. Yulduz, S. (2023). KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA BOLALAR NUTQI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 23(2), 87-92.
8. Sobirovna, S. Y. (2022). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O ‘QUVCHILAR BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *PEDAGOGS* jurnali, 1(1), 158-160.
9. Sobirovna, S. Y. (2023). METHODIST FAOLIYATI ASOSLARI. SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(5), 108-114.

10-Mart, 2025-yil

10. Sobirovna, S. Y. (2024). AESTHETIC EDUCATION AS A TOOL TO LEAD CHILDREN TO PERFECTION. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 354-367.
11. Yulduz, S. (2024). Estetik tarbiya bolalarni komillikka yetaklovchi vosita sifatida. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(2), 95-106.
12. Sobirovna, S. Y. (2023). Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ekologik tarbiya berish. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(4), 160-166.
13. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISHIGA TA'SIR QILUVCHI OILAVIY VA IJTIMOIIY OMILLAR. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 199-204.
14. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALARNI NUTQINI RIVOJLANTIRISHNING NEYROPEDAGOGIK XUSUSIYATLARI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 253-258.
15. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISH NAZARIYASIDA PIAJENING KOGNITIV RIVOJLANISH MODEL. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 193-198.
16. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA ULARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 259-264.
17. Sobirovna, S. Y. (2024). MILLAT ERKI VA RUHI KUYCHISI. PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, 2(1), 130-132.
18. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.
19. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.
20. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.